

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
Рівненського державного
гуманітарного університету
Руслан ПОСТОЛОВСЬКИЙ
«27» квітня 2023 р.

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ІСПИТУ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 032 «ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ»
для вступників на навчання для здобуття ступеня магістра
на основі НРК6, НРК7**

Схвалено Радою факультету історії, політології та міжнародних відносин
Протокол № 4 від «24» квітня 2023 р.

Голова Ради Факультету історії, політології
та міжнародних відносин Валерій ШЕРЕТЮК

Схвалено Навчально-методичною комісією факультету історії, політології та міжнародних
відносин
Протокол № 4 від «24» квітня 2023 р

Голова Навчально-методичної комісії факультету історії,
політології та міжнародних відносин Любов ГАЛУХА

Голова фахової атестаційної комісії Валерій ШЕРЕТЮК

Розробники:
Руслан ПОСТОЛОВСЬКИЙ
Любов ГАЛУХА
Руслана ДАВИДЮК
Руслан ПАЛЬЧЕВСЬКИЙ
Валерій ШЕРЕТЮК

Рівне – 2023

Програма фахового іспиту зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на навчання для здобуття ступеня магістра на основі НРК6, НРК7 / Розробники: Постоловський Р.М., Галуха Л. Ю., Давидюк Р. П., Пальчевський Р.С., Шеретюк В. М. Рівне: РДГУ. 2023. 30 с.

Розробники:

Постоловський Р.М., професор, ректор РДГУ

Галуха Л.Ю., професор кафедри історії України, кандидат історичних наук

Давидюк Р.П., професор, доктор історичних наук

Пальчевський Р.С., доцент, кандидат історичних наук, зав. кафедри історії України

Шеретюк В.М., професор кафедри історії України, кандидат історичних наук, декан Факультету історії, політології та міжнародних відносин

Рецензенти:

Жилук С.І., д.і.н., професор, Національний університет «Острозька академія».

Шеретюк Р.М., д.і.н., професор, Рівненський державний гуманітарний університет.

Програма фахового іспиту зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на здобуття ступеня магістра на основі РНК6, РНК7 визначає вимоги до рівня підготовки вступників, зміст основних освітніх компетентностей, критерії оцінки відповідей вступників, список рекомендованої літератури, інформаційний ресурс.

Розглянуто на засіданні кафедри історії України (протокол від 24 квітня 2023 р. № 5)
та кафедри всесвітньої історії (протокол від 11 квітня 2023 р. № 4).

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА _____	4
ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ:	
ІСТОРІЯ УКРАЇНИ _____	6
ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ _____	18
АРХЕОЛОГІЯ _____	22
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ _____	24
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ _____	26
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС _____	28

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступні іспити із фундаментальних дисциплін є перевіркою готовності випускників вищих навчальних закладів до навчання у магістратурі спеціальності «Історія та археологія».

У зміст програми вступних випробувань включено матеріали з : історії України, всесвітньої історії», археології.

Програма вступних випробувань передбачає аналітичний підхід до розкриття поставлених проблем, глибокого опанування фактологічного матеріалу, глибокого та детального розуміння та розкриття поставлених проблем.

Враховуючи профіль майбутньої спеціальності, вступники мають продемонструвати фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами у минулому та сучасності.

ФК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

ФК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

ФК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

ФК 5. Здатність відшуковувати для освітньої і наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т.п.).

ФК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

ФК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

ФК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

ФК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

ФК 11. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

ФК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу і архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Відповіді вступників мають бути чіткі, лаконічні, змістовні, повинні засвідчити про готовність до навчання у магістратурі за обраною спеціальністю.

Порядок проведення вступного випробування:

- Допуск до вступного випробування вступників здійснюється за умови наявності екзаменаційного листа та документа, який засвідчує особу (паспорта, свідоцтва про народження тощо);
- вступне випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією РДГУ;
- вступникам, які беруть участь в усіх вступних випробуваннях дозволяється мати при собі ручку з чорнилом (пастою);
- вступник отримує тільки один комплект екзаменаційних завдань, заміна завдань не дозволяється;

- вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань;
- під час вступного випробування не дозволяється порушувати тишу, спілкуватися з іншими вступниками, користуватися електронними, друкованими, рукописними інформаційними джерелами;
- запис відповіді на екзаменаційні завдання здійснюється в аркуші усної відповіді, під якою ставиться підпис вступника та членів екзаменаційної комісії;
- випускники, які не з'явилися на вступне випробування без поважних причин у визначений розкладом час, до участі у подальших випробуваннях та в конкурсі не допускається; за наявності поважних причин, підтверджених документально, вступники можуть бути допущені до пропущеного вступного випробування (випробувань) з дозволу відповідального секретаря приймальної комісії в межах встановлених термінів та розкладу вступних випробувань;
- перескладання вступних випробувань не дозволяється.

Оцінювання відповіді на вступному випробуванні за 200-бальною шкалою, відповідно до повноти і правильності відповіді.

Час, відведений на проведення вступного випробування в усній формі (відповідно до наказу МОН України від 27 серпня 2002 року № 450) – 0,25 год. на одного вступника.

ЗМІСТ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Первісне суспільство. Розвиток найдавніших суспільств на українських землях. Палеоліт та мезоліт. Залюднення території України. Стоянки первісних людей. Людина сучасного типу. Форми соціальної організації. Розвиток знарядь праці. Основні заняття. Виникнення землеробства й скотарства. Зародження релігійних уявлень і мистецтва.

Досягнення людей у добу неоліту та енеоліту. Трипільці, їх прабатьківщина та розселення. Господарство і побут трипільських племен. Поселення і житла трипільців. Трипільська культура. Релігійні уявлення та розвиток мистецтв. Землероби та скотарі доби бронзи.

Кімерійці. Скіфи. Сармати. Походження та розселення. Заняття і матеріальна культура. Суспільне життя. Характерні риси релігії та мистецтва.

Грецька колонізація Північного Причорномор'я. Найдавніші міста-держави. Боспорське царство. Населення. Господарське життя. Політичний устрій і духовне життя. Римський період в історії Північного Причорномор'я.

Походження, речові та писемні відомості про слов'ян. Анти. Господарство. Побут, звичаї та вірування. Відносини з сусідніми народами.

Германські племена на території України. Велике переселення народів (IV – VI ст.). Гуни. Авари.

Русь-Україна

Розселення слов'янських племен. Зародження державності у Середньому Подніпров'ї. Союзи племен. Основи господарського життя: рільництво, скотарство, розвиток ремесел і торгівлі.

Заснування і розвиток Києва та інших міст. Князь Кий. Становлення держави з центром у Києві. Зміни в соціально-економічному та політичному устрої. Зародження земельної аристократії. Князі Дір і Аскольд.

Початок поширення християнства у Київській Русі. Перший похід на Візантію. Держава за часів Олега. Доба князя Ігоря. Зміцнення Київської Русі в середині X ст. Княгиня Ольга та її «реформи». Зовнішньополітична діяльність: подорож до Константинополя, налагодження відносин з Німеччиною. Поширення християнства. Князь Святослав. Війни з хозарами, булгарами, ясами (аланами) і касогами. Підкорення в'ятичів. Війни на Дунаї. Початок правління Володимира Великого. Реформи князя. Війни з кочівниками. Відносини з іноземними державами та зміцнення міжнародного авторитету Русі-України.

Передумови та причини прийняття християнства Русі-України, хрещення 988 р. Історичне значення запровадження християнства.

Міжусобна боротьба після смерті Володимира Великого. Ярослав Мудрий та його внутрішня політика. Церковне життя. Митрополит Іларіон. Міжнародне становище Київської Русі. Культурно-просвітницька діяльність Ярослава Мудрого. «Руська Правда». Господарське життя. Формування економічних і суспільних відносин. Соціальна структура суспільства. Розвиток сільського господарства, ремесел, торгівлі. Аграрні відносини (вотчина, повинності селян, селянська громада та її функції). Київська Русь за Ярославичів. Боротьба за київський престол після смерті Ярослава Мудрого. «Правда Ярославичів». Любецький з'їзд 1097 р. Боротьба з половцями.

Володимир Мономах. Боротьба за об'єднання усіх київських земель. «Статут Володимира Мономаха» та його значення. Мстислав Володимирович. Причини роздробленості. Економічний і політичний розвиток Київського, Чернігово-Сіверського, Переяславського, Галицького та Волинського князівств. Зруйнування Києва Андрієм Боголюбським. Культура. Основні віхи формування українського етносу: території, мова, духовне життя, побут. Перша згадка назви «Україна». Походження і розвиток національної символіки. Усна народна творчість. Освіта. Літописання («Повість минулих літ», «Київський літопис»). Література («Слово про закон і благодать», «Слово о полку Ігоревім», «Повчання дітям Володимира

Мономаха»). Архітектура і живопис. Музика. Боротьба проти монголо-татарських завойовників. Битва на р. Калці 1223 р. Вторгнення орд хана Батия і знищення Києва. Значення боротьби проти монголо-татар.

Галицько-Волинська держава. Передумови утворення Галицько-Волинської держави. Волинське і Галицьке князівства у другій половині XII ст. Ярослав Осмомисл. Об'єднання Романом Мстиславичем Галицького і Волинського князівств в одну державу. Поширення влади на Київ та інші українські землі. Боротьба з боярами. Взаємовідносини з Польщею.

Данило Галицький. Боротьба за Галицьку землю після смерті Романа Мстиславича. Початок князювання в Галичі Данила Романовича. Монголо-татарська навала і відбудова князівства. Війни з Угорщиною і Польщею. Міжнародна політика Галицько-Волинської держави. Відносини із Золотою Ордою. Коронація та останні роки правління Данила Галицького.

Галицько-Волинська держава за наступників Данила Романовича. Занепад Галицько-Волинської держави. Культура Галицько-Волинської держави. Усна народна творчість. Освіта і писемність. Літописання. Галицько-Волинський літопис. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут.

Розвиток українських земель від середини XIV – до середини XVI ст. Українські землі у складі Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського. Встановлення влади литовських князів над Волинню, Чернігово-Сіверщиною, Поділлям, Київщиною та Переяславщиною. Характер Литовсько-Київської Русі. Політика князів Гедиміна та Ольгерда.

Київське князівство Володимира Ольгердовича.

Польська експансія на українські землі наприкінці XIV ст. Перша спроба Казимира III приєднати до Польщі Галичину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Встановлення польської влади в Галичині. Русь як окремий регіон у Польському королівстві. Суперечки між Польщею та Угорщиною за галицькі землі. Ліквідація автономії Галичини у складі Польщі. Зміна адміністративного устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення.

Кревська унія 1385 р. Прилучення до Польщі Галичини (1387 р.). Політичне становище українських земель після Кревської унії.

Великий князь литовський Вітовт і його політика. Участь українців у боротьбі з Тевтонським орденом. Грюнвальдська битва 1410 р.

Удільні українські князівства. Спроби збереження української державності. Волинь за Свидригайла Ольгердовича. Битва під Вількомиром 1435 р. Остаточна ліквідація Волинського та Київського князівств. Повстання М. Глинського 1508 р.

Українські землі у складі Угорщини, Османської імперії та Московської держави.

Завоювання Закарпаття угорським королем Стефаном I. Українські володіння у Підкарпатті (Мукачівщині). Князь Федір Корятович.

Включення Буковини й Покуття в Молдавське князівство. Перехід Молдавії у васальну залежність від Туреччини.

Крим та українське Причорномор'я. Тмутараканське князівство і Таврія. Утворення Кримського ханства. Встановлення турецького протекторату.

Входження Чернігово-Сіверщини у склад Великого князівства Литовського. Московсько-литовські війни XIV – початку XV ст. Завоювання Московським царством чернігово-сіверських земель.

Соціальна та етнічна структура населення українських земель. Національні й соціальні рухи на українських землях. Етнічні процеси в Україні. Основні риси економічного життя. Українське село. Початок процесу закріпачення. Розвиток міст. Магдебурзьке право. Ремесла й торгівля.

Культура й церковне життя від середини XIV – до середини XVI ст. Умови та стан розвитку культури. Розвиток української мови. Усна народна творчість. Освіта й писемність. Літописання. Архітектура й містобудування. Живопис. Художні ремесла. Побут. Становище православної церкви на землях Великого князівства Литовського та Польського королівства.

Українські землі в Речі Посполитій. Соціальна структура українського суспільства. Церковне життя. Сільське господарство. Розвиток міст, ремесел і торгівлі. Експансія Польщі на українські землі.

Передумови об'єднання Великого князівства Литовського й Польського королівства. Укладення Люблінської унії, її основні положення та наслідки для України. Адміністративно-політичний устрій Речі Посполитої у другій половині XVI ст. Братства. Становище Української православної церкви. Берестейська церковна унія 1596 р. та її наслідки.

Поява козацтва та Запорозької Січі. Причини виникнення козацтва. Українська колонізація Причорноморських степів. Господарська діяльність козаків. Поява перших січей. Дмитро Вишневецький та його діяльність. Життя і побут козаків. Роль церкви в житті козаків. Козацтво як явище світової історії.

Запорозька Січ – козацька республіка. Військова майстерність козаків. Передумови створення військової організації козацтва. Запорозька Січ – державно-політичне утворення українського народу. Військово-політична організація Запорозької Січі Місце Запорожжя в міжнародній політиці тогочасної Європи. Козацька символіка. Організація реєстрового козацтва.

Перші козацькі повстання 90-х років XVI ст. Передумови розгортання національно-визвольної боротьби. Козацьке повстання 1591-1593 рр. під проводом К.Косинського. Повстання під керівництвом С. Наливайка: перебіг, причини поразки. Наслідки козацьких повстань 1591-1596 рр. Боротьба українського козацтва з іноземними загарбниками.

Турецько-татарські набіги в Україну та їхні наслідки. Боротьба козаків з ординцями. Самійло Кішка. Морські походи козаків. П. Конашевич-Сагайдачний, його політична, військова та просвітницька діяльність. Хотинська війна 162 р.

Соціальне економічне та політичне становище України 20-30-х років XVII ст. Козацько-селянські рухи 20-30-х років XVII ст. Повстання 1625 р. під проводом М. Жмайла. Повстання 1630-1631 рр. під проводом Т. Федоровича (Трясила). І. Сулима. Зруйнування Кодака. Козацьке повстання 1637-1639 рр. П. Бут, Я. Остриця, Д. Гуня. Значення козацьких повстань.

Церковне життя наприкінці XVI – у першій половині XVII ст. Вплив Берестейської унії на розвиток церковного життя в Україні. Відновлення православної ієрархії. Й. Борецький. П. Могила та церковні реформи. Спроби церковного порозуміння. Реформаційні рухи на українських землях.

Умови національно-культурного відродження в Україні. Розвиток української мови. Пересопницьке Євангеліє. Освіта. Стан шкільної освіти в Україні. Острозька академія. Братські школи. Створення Києво-Могилянської академії. Єзуїтські колегії. Перші шкільні підручники. Початок книгодрукування. Ш. Фіоль. Діяльність І. Федорова в Україні. Література, музика, архітектура, мистецтво. Розвиток полемічної літератури. Продовження традицій літописання (Короткий Київський, Густинський літописи тощо). Тогочасні жанри літератури. Зародження театру. Музика. Шкільна драма. Перші українські інтермедії. Вертеп. Усна пісенна народна творчість. Кобзарство. Церковний спів. Архітектура. Живопис. Книжкова мініатюра. Гравюра.

Козацька революція середини XVII ст. Передумови, причини та початок Козацької революції. Б. Хмельницький. Повстання на Січі. Початок дипломатичної діяльності гетьмана Б. Хмельницького. Народні рухи у Подніпров'ї. Початок збройної боротьби з Річчю Посполитою. Битви під Жовтими Водами і Корсунем.

Наростання всенародної боротьби у 1648-1649 рр. Битва під Пилявцями. Похід Б. Хмельницького в Галичину. Облога Львова і Замостя. Вступ козацької армії до Києва. Програма розбудови держави.

Відновлення воєнних дій у 1649 р. Облога Збаража. Зборівська битва. Зборівський мирний договір. Утворення Української козацької державності.

Політико-адміністративний устрій держави. Створення регулярної армії. Сподвижники Б. Хмельницького. Економічна й соціальна політика. Зовнішня політика. Місце Держави Війська Запорозького в міжнародних відносинах тогочасної Європи.

Воєнно-політичні події 1650-1653 рр. Відновлення воєнних дій проти Польщі. Берестецька битва 1651 р. Білоцерківський мирний договір 1651 р. Батозька битва 1652 р. Жванецька облога 1653 р. Молдавські походи. Внутрішнє і зовнішньополітичне становище козацької держави наприкінці 1653 р.

Продовження війни у 1654-1657 рр. Відносини між Гетьманщиною та Московською державою. Українсько-московська міждержавна угода 1654 р. та ставлення до неї різних суспільних верств і церкви в Україні. Воєнні дії проти Польщі в 1654-1655 рр. Віленське перемир'я 1656 р. Підготовка українсько-шведсько-семигородського військово-політичного союзу. Дії корпусу А. Ждановича в Галичині та Польщі 1657 р.

Б. Хмельницький – людина, державний, політичний і військовий діяч.

Становище України після смерті Б. Хмельницького. Обрання гетьмана І. Виговського, основні напрями його державної політики. Розбудова Козацької держави. Корсунський договір 1657 р. між Гетьманщиною і Швецією. Гадяцький договір 1658 р. Агресія Московського царства. Конотопська битва 1659 р. Кінець гетьманування І.Виговського.

Порушення територіальної цілісності України.

Гетьманство Ю. Хмельницького. Переяславські статті 1659 р. Чуднівська кампанія та укладення нового українсько-польського союзу. Поділ Гетьманщини на Правобережну й Лівобережну Україну. Обрання гетьмана П. Тетері. Боротьба старшинських угруповань за владу. Чорна рада 1663 р. в Ніжині. Гетьманство І. Брюховецького. Московські статті 1665 р. Андрусівське перемир'я.

Внутрішня й зовнішня політика гетьмана П. Дорошенка на Правобережжі.

Гетьманство Д. Многогрішного. Глухівські статті. І. Самойлович. Заходи гетьмана щодо реорганізації державного життя Лівобережної Гетьманщини.

Військово-політичний союз П. Дорошенка з Туреччиною. Буцацький мирний договір 1672 р. Зречення гетьманства П.Дорошенком. Гетьманування Ю. Хмельницького. Чигиринські походи. Занепад Правобережної України. Бахчисарайський мирний договір 1681 р. «Вічний мир» 1686 р. Кримський похід 1687 р.

Запорозька Січ у другій половині XVII ст. Участь запорожців у війнах із Річчю Посполитою, Османською імперією та Кримським ханством. Кошовий отаман І. Сірко. Політика московського уряду щодо Запорозької Січі. Економічне життя на Запорозжжі.

Українська колонізація земель у верхів'ях Псла, Ворскли, Сіверського Дінця. Заснування і розвиток слобідських міст. Сільське господарство і поземельні відносини Лівобережної Гетьманщини та Слобідської України. Соціальна структура населення. Розвиток ремесел, промислів, торгівлі. Зростання міст.

Утворення Слобідських полків та Белгородського адміністративного округу. Адміністративно-політичний устрій Лівобережної Гетьманщини. Підпорядкування Української церкви Московському патріархату.

Гетьманщина (Козацька Україна) XVII – на початку XVIII ст. Становище козацької державності в роки гетьманування І. Мазепи. Коломацькі статті 1687 р. Основні напрями економічної політики, зовнішньополітична та культурно-просвітницька діяльності І. Мазепи. Взаємини гетьмана із Запорозжжям.

Відродження козацького устрою на Правобережній Україні. Семен Палій. Ліквідація козацьких полків на Правобережжі. Повстання 1702-1704 рр.

Україна на початковому етапі Північної війни. Участь козацьких полків у воєнних діях на землях Московії, Прибалтики і Речі Посполитої. Похід Карла XII в Україну. Перехід І.Мазепи на бік Карла XII. Знищення Батурина московськими військами. Обрання гетьмана І. Скоропадського. Приєднання запорожців на чолі з К. Гордієнком до шведсько-українського союзу. Укладення українсько-шведського договору. Зруйнування Чортомлицької Січі. Полтавська битва 1709 р. І. Мазепа, його місце і роль в українському національно-визвольному русі.

Перша політична еміграція українців у Західну Європу. Обрання гетьманом України (у вигнанні) П. Орлика. Вироблення і прийняття «Пактів і Конституції прав і Вольностей Війська

Запорозького» – першої Конституції України. Похід П. Орлика на Правобережну Україну. Прутський похід Петра І. Прутський мирний договір 1711 р. і його наслідки для України. Спроби П.Орлика утворити антимосковську коаліцію із західноєвропейськими державами.

Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України. Царський терор в Україні після Полтавської битви. Гетьман І. Скоропадський. Решетилівські статті 1709 р. Заходи Петра І, спрямовані на обмеження державних прав України і русифікацію її населення; підриив економіки Гетьманщини. Утворення першої Малоросійської колегії, її завдання і функції. Правління наказного гетьмана П. Полуботка. Боротьба козацької старшини за відновлення державних прав України. Зміцнення української державності за гетьманування Д. Апостола. Гетьманщина після смерті Д. Апостола. «Правління гетьманського уряду».

Українські землі у середині й наприкінці XVIII ст. Тимчасове відновлення гетьманського правління. К. Розумовський. Посилення антиукраїнської політики уряду Катерини II. Скасування козацького устрою на Слобожанщині. Остаточна ліквідації гетьманства і створення другої Малоросійської колегії. Політика П. Рум'янцева-Задунайського в Лівобережній Україні. Скасування російським урядом військового та адміністративного устрою на Лівобережній Україні.

Запорожжя у XVIII ст. Доля запорожців після Полтавської битви. Заснування Нової Січі. Адміністративний поділ земель Запорожжя на паланки. Запорозькі зимівники. Втручання російського уряду у військово-політичне і господарське життя Січі. Зруйнування Запорозької Січі. Розправа російського уряду над козацькою старшиною. П.Калнишевський. Заснування Задунайської Січі. Бузьке козацьке військо. Військо вірних козаків (Чорноморське козацьке військо).

Боротьба в Україні в середині та другій половині XVIII ст. Форми народного протесту проти іноземних гнобителів і кріпосного гніту. Селянсько-козацькі виступи. Посилення національного та соціального гніту на Правобережній Україні та на західноукраїнських землях. Початок гайдамацького руху, його характер і рушійні сили. Повстання 1734 р. під проводом Верлана. Гайдамацьке повстання 1750 р. Опришківський рух. Коліївщина та її історичне значення.

Українська культура XVIII ст. Особливості розвитку культури. Ставлення царизму до української культури. Відтік представників інтелектуальної еліти з українських земель до Росії. Освіта і книгодрукування. Наука. Розвиток медицини й математики. Г. Сковорода. Літописи С. Величка, Г. Грабянки. Література та усна народна творчість. Театр і музика. Архітектура. Живопис.

Українські землі у складі Російської імперії. Приєднання Криму і Північного Причорномор'я до Росії. Україна у російсько-турецькій війні 1768–1774 рр. Російсько-турецька війна 1787–1791 рр. та участь у ній Чорноморського козацького війська. Ясський мирний договір і його наслідки для українських земель. Заселення Південної України.

Включення Правобережної України та Західної Волині в державну структуру Російської імперії. Конвенція про другий розділ Речі Посполитої (1793) та її наслідки для України. Угода про третій розділ Речі Посполитої (1795) та включення українських земель у систему адміністративно-територіального устрою Російської імперії.

Наддніпрянська Україна в системі міжнародних відносин у кінці XVIII – першій половині XIX ст.

Україна в російсько-турецькій війні 1806–1812 рр. Наслідки Бухарестського мирного договору для України. Україна в російсько-французькій війні 1812 р. Місце України в російсько-турецькій війні 1828-1829 рр. Повернення частини запорожців з-за Дунаю та утворення Азовського козацького війська.

Зародження ринкових відносин в Україні. Криза поміщицького господарства. Початок промислового перевороту. Міста. Зростання морських портів. Розвиток внутрішньої торгівлі. Місце України у зовнішній торгівлі Російської імперії.

Антикріпосницька боротьба в Україні в першій половині та середині XIX ст.

Характер політики російського царизму щодо України. Посилення національного та соціального гніту. Форми й характер протесту українського населення. Найбільші заворушення козаків, селян та військових поселенців. Селянські виступи під проводом У. Кармалюка на Поділлі. «Київська козаччина», похід «У Таврію за волею».

Заходи українського дворянства щодо відновлення автономії України. Поширення західноєвропейських революційних ідей в Україні. Масонство в Україні. Діяльність декабристів в Україні. Пропаганда вільнолюбних ідей у навчальних закладах. Польське повстання 1830-1831 рр. та Україна.

Національна ідея в суспільно-політичному русі першої половини XIX ст. Утворення Кирило-Мефодіївського братства. «Книга буття українського народу» і «Статут слов'янського братства св. Кирила і Мефодія». Вплив діяльності кирило-мефодіївців на розвиток українського національного руху.

Українські землі у Австрійській імперії наприкінці XVIII – першій половині XIX ст. Включення західноукраїнських земель до складу Австрійської імперії. Адміністративно-територіальний устрій західноукраїнських земель.

Соціально-економічне становище та антикріпосницька боротьба на західноукраїнських землях у складі Австрійської імперії. Адміністративно-територіальний устрій та населення західноукраїнських земель. Характер політики австрійського уряду щодо українців. Реформи Марії-Терезії та Йосифа II, їхня роль у розвитку економічного й суспільного життя Галичини та Буковини. Стан господарства і характер економічних відносин. Рух опришків. Селянські виступи в Галичині, на Буковині, в Закарпатті («холерні бунти»).

Українське національне відродження у західноукраїнських землях наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. Пробудження національного відродження. Поширення української національної ідеї в середовищі греко-католицьких священиків. Поширення ідей Просвітництва. «Руська трійця». Альманах «Русалка Дністрова».

Українські землі у Астро-Угорській імперії у середині та другій половині XIX ст. Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорщини. Революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії та український національно-визвольний рух. Зародження українсько-польського протистояння в Галичині. Головна Руська рада. Революційні події у Буковині та Закарпатті. Селянське повстання під проводом Л. Кобилиці. Львівське збройне повстання 1848 р. Скасування кріпосницької залежності селян і панщини.

Пожвавлення культурно-освітнього руху. Вихід першої української газети «Зоря Галицька». «Галицько-руська матиця». «Руський собор». Вибори до австрійського парламенту. Поразка революції в Австрії. Придушення селянського руху.

Особливості економічного життя Галичини, Буковини і Закарпаття. Формування фабрично-заводської промисловості на західноукраїнських землях. Провідні галузі промисловості. Розвиток сільського господарства Східної Галичини, Буковини і Закарпаття. Початок трудової еміграції. Зародження українського кооперативного руху.

Піднесення національно-визвольного руху у західноукраїнських землях у другій половині XIX ст. Москвофіли. Зародження національної течії в суспільному русі. Розгортання руху народовців у Галичині, Буковині та Закарпатті. Періодичні видання народовців. Заснування й діяльність культурно-освітнього товариства «Просвіта» і Літературного товариства ім. Т. Шевченка (з 1892 р. – Наукове товариство ім. Т. Шевченка). Радикальний рух у Галичині. Народна рада. Виникнення й діяльність Радикальної партії. Проголошення ідеї політичної незалежності України. Наукова і політична діяльність М. Грушевського в Галичині. Утворення УНДП та УСДП. Робітничий та селянський рух у західноукраїнських землях.

Українські землі в Російській імперії у другій половині XIX ст. Скасування кріпосного права в Наддніпрянській Україні. Реформи адміністративно-політичного управління 60-70-х рр. Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 р. Суспільний рух за проведення реформи. Основні законодавчі акти реформи. Особливості і наслідки реформи в Україні. Інші реформи (судова, земська, міського

самоврядування, військова, шкільна, цензурна, фінансова) та проведення їх в Україні. Вплив реформ 60-70-х рр. на соціально-економічний розвиток і політичне становище в Україні.

Економічний розвиток українських земель у 60-70-х рр. XIX ст. Економічна політика російського царизму в Україні у пореформений період. Особливості й перебіг промислового перевороту. Міста. Розширення внутрішнього ринку. Торгівля.

Аграрні відносини у Наддніпрянській Україні. Залишки кріпацтва. Поєднання відробіткової та вільнонайманої системи. Розвиток товарного виробництва і тваринництва. Застосування техніки у сільському господарстві. Спеціалізація районів сільськогосподарського виробництва. Соціальне розшарування селянства. Поширення вільнонайманої праці.

Суспільно-політичне життя в Україні у другій половині XIX ст. Національна політика російського царизму щодо України. «Хлопоманство». Польське повстання 1863-1864 рр. і Україна. Виникнення громад та їхня культурно-освітня діяльність наприкінці 50-х – початку 60-х років XIX ст. Валуєвський циркуляр 1863 р. Відновлення громадівського руху на початку 70-х років. Емський указ 1876 р. та переслідування українофілів. Діяльність М. Драгоманова. Молода громада. Братство тарасівців.

Розвиток народницького руху в Україні. Народницькі гуртки в Україні. «Київська комуна», «Ходіння в народ» (1874 р.), «Чигиринська змова». Розгром і занепад народництва.

Українська культура в XIX ст. Українська культура в першій половині XIX ст. Українська культура в другій половині XIX ст. Освіта. Діяльність у Галичині освітнього товариства «Просвіта». Відкриття нових вищих навчальних закладів. Відкриття української кафедри у Львівському університеті. Література. Українська драматургія. Архітектура. Живопис. Музика. Народження і поширення національного гімну. Відкриття вищих і середніх навчальних закладів. Наука. Праці з історії України М. Маркевича, М. Костомарова, М. Максимовича. Львівський інститут Оссолінських. Видатні українські вчені: біології, історії, мовознавства, етнографії М. Максимович, математики Т. Осиповський і М. Остроградський. Література й фольклор. Т. Шевченко, І. Котляревський, П. Куліш, Г. Квітка-Основ'яненко, П. Гулак-Артемовський, Є. Гребінка. Музичний фольклор кобзарів, бандуристів, лірників. Архітектура. Музика. Живопис.

Україна на початку XX ст. Економічний розвиток і суспільно-політичний рух в Україні на початку XX ст.

Економічна криза 1900-1903 рр. Посилення концентрації виробництва і створення монополістичних об'єднань. Розвиток сільського господарства. Посилення міграції українських селян. Створення сільськогосподарських і ремісничих спілок (артілей). Становище населення. Наростання робітничого і селянського руху. Студентські виступи.

Розвиток українського національного руху. М. Міхновський та його праця «Самостійна Україна». Зародження українського націоналістичного руху. Створення і діяльність українських політичних партій. Самостійницька та автономістська течії в тогочасній українській політичній думці.

Соціально-економічний розвиток та політичне становище західноукраїнських земель на початку XX ст. Характер економіки західноукраїнських земель у складі Австро-Угорської імперії. Поглиблення соціальної диференціації селянства. Економічне і політичне становище українського населення. Національне життя. Розвиток кооперативного руху.

Наростання національного руху в західноукраїнських землях. Цілі боротьби українців Галичини. Взаємини з представниками інших народів. Діяльність національних і спортивно-фізкультурних організацій «Сокіл» і «Січ». Митрополит А. Шептицький та його роль у піднесенні національного життя в західноукраїнських землях.

Україна в роки революції 1905-1907 рр. Передумови революції. Революційний рух в Україні весною і влітку 1905 р. Виникнення рад робітничих депутатів і створення профспілок. Розгортання селянського руху. Революційні виступи в армії та на флоті. Збройні повстання в Харкові, Олександрівську і Донбасі. Каральні експедиції в Україні. Піднесення українського національного руху та царські поступки українству. Початок процесу українізації шкільної освіти в Україні, заснування кафедр українознавства у вищих навчальних закладах. Поява

масових українських періодичних видань. «Просвіти». Діяльність української громади у I та II Державних думах Російської імперії.

Україна в 1907-1910 рр. Земельна реформа П. Столипіна та її вплив на Україну. Посилення національного гніту. Насадження ідеології російського великодержавного шовінізму. Відношення всеросійських політичних партій до українського питання. Заборона використання української мови в навчальних закладах і адміністративних установах. Закриття «Просвіт», інших українських громадських установ. Створення Товариства українських поступовців (ТУП). Столипінський циркуляр 1910 р. Справа Бейліса.

Українська культура й духовне життя на початку XX ст. Освіта. Література. О. Олесь, В. Винниченко, М. Коцюбинський, В. Стефаник. Наука. М. Грушевський, О. Єфименко, Д. Багалій, Б. Грінченко, А. Кримський, Ф. Вовк. Видатні вчені-природознавці. Розвиток авіації. Архітектура. Музика. Живопис. Релігійний розвиток. життя. Роль Української греко-католицької церкви в піднесенні національної свідомості населення Західної України. Російська православна церква в Україні. «Союз русского народа».

Україна у Першій світовій війні. Українські землі напередодні Першої світової війни. Плани щодо України Антанти і Троїстого союзу. Початок Першої світової війни. Заснування Головної української ради у Львові. Союз визволення України, його лідери. Формування легіону Січових стрільців. Воєнні дії на території України у 1914 р. Захоплення російськими військами Галичини і Північної Буковини. Галицько-Буковинське генерал-губернаторство.

Воєнні дії на території України в 1915–1917 рр. Бойовий шлях легіону УСС. Створення Загальної Української Ради. Участь української інтелігенції в діяльності громадських товариств і комітетів з допомоги жертвам війни (Союз міст, Земський союз, Товариства допомоги населенню Півдня Росії, що постраждало від воєнних дій). Національний рух у Наддніпрянській Україні. Рішення ТУП про ставлення українців до війни. Союз визволення України, його політична платформа і практична діяльність. Назрівання економічної та політичної кризи в Російській імперії.

Українська національно-демократична революція. Україна напередодні 1917 р. Початок революції. Утворення Української Центральної Ради (УЦР), її керівництво, партійний склад і політична програма. М. Грушевський.

Початок українізації армії. Поява «Вільного козацтва».

Проголошення автономії України. Наростання політичної боротьби в Україні у липні-жовтні 1917 р. Політичні партії в боротьбі за вплив на населення. Український Національний Конгрес і перевибори складу УЦР. II Всеукраїнський військовий з'їзд. I Універсал УЦР. Утворення Генерального секретаріату. В. Винниченко. II Універсал УЦР. Збройний виступ самостійників та їхня поразка.

«Тимчасова інструкція Тимчасового уряду Генеральному секретаріату на Україні». Послаблення позицій УЦР. Здобутки і прорахунки УЦР в державотворчому процесі та соціальній політиці. Корнілівський заколот і Україна. Більшовизація рад.

Загострення конфлікту УЦР з Тимчасовим урядом. «Демократична нарада» і позиція УЦР. З'їзд народів Росії у Києві. Події 1917 р. в Криму.

Жовтневий переворот в Росії та його відгомін в Україні. Тактика більшовиків в Україні. Встановлення контролю УЦР над Києвом. III Універсал і проголошення Української Народної Республіки. Досягнення і невдачі УЦР у внутрішній та зовнішній політиці.

Ультиматум Раднаркому Росії та початок першої більшовицько-української війни. Проголошення у Харкові більшовицької влади. Похід більшовицьких військ на Київ. Бій під Крутами. Повстання робітників заводу «Арсенал». IV Універсал УЦР та проголошення незалежності УНР.

Початок переговорів у Бересті. Визнання державами німецько-австрійського блоку УНР. Берестейський мирний договір.

Перша спроба більшовизації України. Регіональні «республіки».

Вступ німецько-австрійських військ до України. Конфлікт УЦР з німецько-австрійською адміністрацією і консервативними колами України. Похід Петра Болбочана на Крим.

Обговорення Конституції УНР. Організація і здійснення гетьманського перевороту. Причини падіння УЦР.

Гетьман П. Скоропадський і його уряд. Внутрішня та зовнішня політика Української Держави. Ставлення політичних партій до гетьманського режиму. Селянські повстання влітку і восени 1918 р. Н. Махно. Анулювання РСФРР Берестейського миру та наслідки цієї акції для України.

Утворення та політичний курс Директорії УНР. Відновлення Другої УНР. С. Петлюра. Трудовий конгрес. Отаманщина. Більшовицька агресія проти УНР. Війська Антанти на півдні України. Розклад Армії УНР. Друга війна радянської Росії з УНР. Причини поразки Директорії.

Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Є. Петрушевич. Організація держави на західноукраїнських землях. «Злука» УНР і ЗУНР. Соціально-економічні перетворення в ЗУНР.

Українсько-польська війна. Створення Галицької Армії. Наступ польських військ і відхід української армії до Збруча. Дипломатична діяльність ЗУНР. Причини поразки ЗУНР.

Поглинення Північної Буковини, Бессарабії та Закарпаття іноземними державами.

Політика радянського уряду в Україні у 1919 р. Формування більшовицького режиму в Україні. Х. Раковський. Політичний курс більшовиків в Україні у 1919 р. Націоналізація промисловості. Продовольча диктатура, її суть. Селянські виступи. Становище українських партій.

Україна у другій половині 1919 р. Наступ білогвардійців в Україні. Контрнаступ об'єднаних українських армій. Поразка Армії УНР. Київська катастрофа. Перший Зимовий похід.

Денікінський режим. Боротьба проти білогвардійців. Контрнаступ більшовиків.

Україна на початку 1920 р. Відновлення більшовицького режиму. Формальне визнання радянською Росією незалежності УСРР. Всеукраїнецьком. Вибори до рад.

Політика «воєнного комунізму». Напрями комуністичного руху в Україні (КП(б)У, УКП(б), УКП).

Варшавська угода та її наслідки. Польсько-українсько-радянська війна. Вступ польсько-українських військ до Києва. Відступ польсько-українських військ. Поразка Червоної армії під Варшавою. Ризький мир. Другий Зимовий похід. Закінчення боротьби регулярних українських військ за незалежність України. Холодноярська республіка.

Україна у планах Врангеля. Більшовицький контрнаступ. Поразка врангелівців. Терор у Криму. Розгром махновського руху.

Культура і духовне життя в Україні у 1917–1921 рр. Чинники розвитку культури в 1917–1921 рр. Культурно-освітня діяльність громадських організацій. Загальноосвітня школа за УЦР. Українська школа в період Директорії. Стан науки. Відкриття Української академії наук (УАН) і національних університетів у період Української Держави. Освітня політика більшовиків.

Нові тенденції в розвитку культури. Українські письменники. Театральне, музичне і хорове мистецтво та їх представники. Українська академія мистецтв. Радянський план монументальної пропаганди і початок його виконання.

Українські землі у 20-30-х роках XX ст. Внутрішнє і міжнародне становище. Політична криза. Нова економічна політика (неп) і особливості його впровадження в Україні. Причини і масштаби голоду 1921–1923 рр. в Україні. Діяльність радянських і зарубіжних організацій допомоги голодуючим.

Входження УСРР у СРСР. Договори між РСФРР і УСРР 1920–1921 рр. Державний статус України в 1921–1922 рр. Утворення Кримської АСРР.

Культура і духовне життя в роки непу. Політика більшовиків в царині культури. «Українізація» («коренізація»). Г. Гринько, О. Шумський, М. Скрипник. Розширення сфери вживання української мови. Коренізація та національні меншини. Опір «українізації».

Кампанія з ліквідації неписьменності дорослих. Література і мистецтво. Українське національне відродження в літературі та його провідники. Літературно-художні об'єднання.

Літературна дискусія 1925–1928 рр. М. Хвильовий. Образотворче мистецтво. Кінематограф. О. Довженко.

Релігійне життя в Україні. Виникнення Української автокефальної православної церкви (УАПЦ). Конфлікт радянської держави з церквою.

Сталінська індустріалізація України. Перехід до форсованої індустріалізації та командної економіки. Результати перших п'ятирічок. Промисловість і сільське господарство України напередодні Другої світової війни.

Колективізація і розселяння України. Кооперування і колективізація. Перехід до насильницької колективізації. Поширення колгоспів. Ставлення радянської держави до заможного селянства. «Ліквідація куркульства як класу». Масштаби розселяння.

Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Причини й передумови Голодомору. «Закон про п'ять колосків». Посилення хлібозаготівель. Комісія В. Молотова в Україні. Масштаби смертності населення. Наслідки Голодомору. Завершення колективізації.

Громадсько-політичне життя. Конституція УРСР 1937 р. Судові процеси. «Шахтинська справа» і «Спілка визволення України». Масові репресії та їх жертви.

Стан культури в Україні у 30-ті роки. Становище в галузі освіти та науки.

Діяльність Всеукраїнської Академії наук. Досягнення українських вчених. Труднощі в розвитку науки. Художня література і мистецтво. «Розстріляне відродження». Театральне мистецтво. Доля кобзарства і лірництва.

Церковна політика. Ліквідація УАПЦ. Закриття і нищення храмів, культового майна і церковних споруд.

Українські землі у складі Польщі. Правовий статус Східної Галичини. Становище українських північно-західних земель (Західна Волинь, Західне Полісся, Підляшшя). Характер промисловості. Українська кооперація. Аграрні відносини і характер аграрної реформи. Економічне становище населення. Стосунки українців з представниками інших народів.

УВО та її діяльність. «Пацифікація». Українські політичні партії та політична боротьба в Західній Україні. Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО), Комуністична партія Західної України (КПЗУ), Організація українських націоналістів (ОУН). Є. Коновалець. Методи діяльності ОУН. С. Бандера. Інтегральний націоналізм. Д. Донцов. Український консерватизм. В. Липинський.

Українські землі у складі Румунії. Політика румунського уряду щодо українців. Татарбунарське повстання. Політичні партії на українських землях. Українська національна партія. Діяльність радикальних націоналістичних груп.

Закарпаття у складі Чехословаччини. Український національно-культурний рух. Особливості політичної боротьби в Закарпатті. Мюнхенська змова. Автономія Підкарпатської Русі. Вибори до сейму Карпатської України. Карпатська Січ. Проголошення незалежності Карпатської України. А. Волошин. Виторгнення угорських військ. Опір українців.

Україна в роки Другої світової війни. Українське питання у міжнародній політиці. Радянсько-німецькі договори 1939 р. і західноукраїнські землі. Радянсько-німецький пакт про ненапад від 23 серпня 1939 р. Таємний протокол. Початок Другої світової війни. Вступ Червоної армії на територію Західної України та включення її до складу СРСР. Радянсько-німецький договір про дружбу і кордони 28 вересня 1939 р. та таємний протокол. Включення до складу Української РСР Північної Буковини і придунайських українських земель. «Радянізація» західних земель України.

Встановлення нацистської окупаційної влади на Лемківщині, Підляшші та Холмщині.

Напад Німеччини на СРСР. Україна в планах нацистів. Прикордонні бої. Відступ Червоної армії та причини поразок. Мобілізаційні заходи 1941 р. в Україні. Евакуація з України в східні райони СРСР. Оборонні бої влітку – восени 1941 р. Оборона Києва. Поразка військ Південно-Західного фронту. Оборона Одеси і Севастополя. Невдалі спроби контрнаступу під Харковом.

Окупаційний режим в Україні. Адміністративний поділ України за часів нацистської окупації. План «Ост». Нацистський «новий порядок». Проблема колабораціонізму.

Концтабори і масові розстріли. Трагедія Бабиного Яру. Голокост. Економічне пограбування України. Вивіз працездатного населення на роботи до Німеччини.

ОУН на початку війни. «Акт проголошення відновлення Української держави» 30 червня 1941 р. «Поліська Січ» Бульби-Боровця. Оунівське підпілля 1941–1942 рр. О. Теліга, О. Ольжич та ін. Створення Української повстанської армії (УПА).

Радянський партизанський рух 1941-1942 рр. Армія Крайова.

Україна в 1943 році. Перемога Червоної армії під Сталінградом і початок контрнаступу. Курська битва. Наступ на Лівобережжі. Звільнення Донбасу. Падіння «східного валу». Звільнення Києва. Мобілізаційні заходи 1942–1943 рр., їх особливості та наслідки.

Політична еволюція ОУН. Зміна тактики УПА. Стосунки між радянськими та польськими партизанами. Відносини УПА та АК. Волинська трагедія 1943 року. Створення Української головної визвольної ради.

Внесок українських вчених і діячів освіти та культури у досягнення перемоги. Евакуйовані підприємства в тилу.

Україна на завершальному етапі війни (1944–1945 рр.). Січнево-лютевий наступ 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва. Битва за Дніпро. Звільнення Києва. Бої на Правобережжі та західних областях.

Примусове виселення з Криму в східні райони СРСР татар, греків, вірмен та ін.

УПА на завершальному етапі війни. Становище в західних областях України.

Внесок українського народу у перемогу над нацизмом. Українське питання на Тегеранській, Ялтинській і Потсдамській конференціях. Ціна війни.

Культура України в роки війни. Освіта. Наука. Українська преса. Евакуація вузів та їхня діяльність у радянському тилу. Література й мистецтво.

Україна у другій половині 40-х–80-х роках ХХ ст. УРСР в період повоєнної відбудови. Адміністративно-територіальні зміни. Внутрішньополітичне та економічне становище України. УРСР – співзасновниця Організації Об'єднаних Націй.

Відбудова промисловості. Голод 1946–1947 рр., його причини, масштаби й наслідки. Матеріальне становище населення. Грошова реформа та її наслідки. Ліквідація карткової системи.

Відновлення радянської влади в західних областях України. Колективізація західноукраїнського села. Боротьба УПА. Р. Шухевич (Тарас Чупринка). Львівський собор 1946 р. Українська греко-католицька церква (УГКЦ). Депортації українського населення. Операція «Захід». Переселення українського та польського населення. Акція «Вісла».

Культурне життя в Україні у другій половині 40-х – на початку 50-х років ХХ ст. Відбудова системи освіти. Впровадження обов'язкового семирічного навчання дітей. Наука. «Жданівщина» в Україні. Ідеологічні кампанії. Розгром генетики. «Лисенківщина». Розвиток літератури і мистецтва. Становище письменників, діячів образотворчого мистецтва, істориків. Боротьба влади з космополітизмом.

Участь українців у повстаннях у сталінських концтаборах. Україна в умовах десталінізації і «хрущовської відлиги». Суспільно-політичне життя й політична боротьба в Україні. Вхідження Кримської області до складу УРСР: мотиви і правова основа.

ХХ з'їзд КПРС і Україна. Критика культу особи Й. Сталіна. Масштаби лібералізації державного життя. Український фактор у державному житті в умовах процесу десталінізації.

Реформи М. Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Спроби інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Підвищення закупівельних цін, впровадження товарно-грошових відносин, зміцнення матеріальної бази. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР, цілинних земель. Раднаргоспи: діяльність та оцінка.

Причини появи та особливості дисидентського руху в Україні. «Шістдесятники». В. Симоненко, Л. Костенко, Є. Сверстюк, І. Світличний, І. Драч та ін. Музичне мистецтво. Живопис, архітектура, театр. Українська робітничо-селянська спілка. Л. Лук'яненко. Праця

І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація». Правозахисний рух. Українська Гельсінська група. Релігійне дисидентство. Форми діяльності дисидентів. Значення діяльності дисидентів.

Антицерковна кампанія. Ставлення в суспільстві до діяльності М. Хрущова. Робітничі виступи. Крах політики реформ М. Хрущова.

Зміни у кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. Позиція вищого партійного керівництва України при усуненні М. Хрущова від влади. Л. Брежнєв.

Україна у період загострення кризи радянської системи (1965–1985 рр.). Реформи середини 60-х рр. та їх згорання. Зміцнення командно-адміністративної системи. Посилення гігантоманії. Розвиток машинобудування. Стан легкої та харчової промисловості. Аграрна політика. Рівень життя населення.

П. Шелест. Автономістичні тенденції в Україні 60-х рр.

В. Щербицький. Обмеження прав України. русифікація. «Маланчуківщина». Великий погром 1972 р. Конституція УРСР 1978 р. Відносини керівництва України з союзним центром.

Діяльність УРСР на міжнародній арені.

Життєвий рівень населення Житлове будівництво. Стан медичного обслуговування. Привілейоване становище партійно-державної номенклатури. Наростання кризових явищ в культурі. Освіта. Поглиблення ідеологізації та денаціоналізації навчального процесу. Стан науки, вплив її на виробництво. Умови розвитку літератури і мистецтва. Панування офіціозу і соціалістичного реалізму. Театр. Русифікація театрального мистецтва. Пісенна творчість. Українське «поетичне кіно». Скульптура. Живопис.

Зміни у вищому партійно-державному керівництві після смерті Л. Брежнєва. Спроби М. Горбачова реформувати суспільство шляхом прискорення, перебудови, гласності. Економічна політика московського уряду і Україна. Катастрофа на Чорнобильській АЕС. Духовний та політичний Чорнобиль. Руйнування ідеологічних догм. Зростання політичної активності народу. Страйки шахтарів. Неформальні організації. Товариство української мови ім. Т.Г.Шевченка. Історико-просвітнє товариство «Меморіал». Народний рух України.

Початки формування багатопартійної системи. Виборчі кампанії 1989-1990 рр. Парламентська опозиція. Декларація про державний суверенітет від 16 липня 1990 р. Автономна Республіка Крим.

Культурно-освітні процеси. Національне пробудження. Духовне життя. УАПЦ. УГКЦ. Протестантські церкви. Закон Української РСР «Про мови в УРСР».

Становище в сільському господарстві. Продовольчі труднощі 1989–1990 рр. Скорочення обсягів суспільного виробництва. Зменшення національного доходу України. Формування економічних передумов розпаду СРСР.

Утвердження незалежності України. Політична конфронтація восени 1990 р. Спроба державного перевороту в СРСР і Україна. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Заборона діяльності КПУ. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р., вибори Президента України. Л. Кравчук. СНД. Розвал СРСР. Затвердження державної символіки України. Реорганізація органів влади.

Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Наростання інфляційних процесів і соціальної напруженості. Стратегічні прорахунки у здійсненні реформ.

Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти, духовності. Міжнаціональні відносини. Кримська автономія.

Створення власної фінансової системи. Запровадження гривні.

Становище у соціальній сфері. Зміни в чисельності та соціальному складі населення. Життєвий рівень населення. Міжнаціональні відносини. Права національних меншин в Україні.

Зовнішня політика незалежної України. Визнання України міжнародним співтовариством. Основні напрямки зовнішньої політики незалежної України. Участь України в загальноєвропейському процесі. Діяльність України в ООН. Вступ України до Ради Європи. Міжнародні торговельні та економічні зв'язки. Відмова від ядерної зброї.

Криза влади і вибори до Верховної Ради України 1994 р. Дострокові вибори Президента України. Л. Кучма: соціально-економічна та політична платформа.

Конституційний процес: труднощі та дискусії. Конституція України 1996 р. Основні тенденції розвитку культурного і релігійного життя.

Вибори до Верховної Ради та органів місцевого самоврядування 1998 р. «Спикіріада». Вибори Президента України 1999 р. Другий термін президенства Л. Кучми. Загострення внутрішньо-політичної ситуації у кінці 2000 р. – на початку 2001 р. Земельний кодекс. Вибори до Верховної Ради України 2002 р.

Особливості перебігу президентських виборів 2004 р. Активізація українського громадянського суспільства: причини та особливості. «Помаранчева революція». Політична програма В. Ющенка. Парламентські вибори 2006 р. Позачергові парламентські вибори 2007 р. та їх наслідки. Криза «помаранчевого» табору. Підготовка, проведення та результати президентських виборів 2010 р. Авторитарний режим Віктора Януковича.

«Революція гідності» листопад 2013 – лютий 2014 рр. Небесна Сотня. Підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Анексія Російською федерацією Автономної Республіки Крим. Воєнні дії на Донбасі.

Президентські та парламентські вибори в Україні 2014 р. Президентство П. Порошенка.

Президентські та парламентські вибори в Україні 2019 р. Президентство В. Зеленського. Геополітичне становище України у світі.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 р. ЗСУ. Волонтерський рух. Реакція світової спільноти. Україна у системі міжнародних відносин.

Нові тенденції в культурному та духовному житті. Утвердження принципів плюралізму в ідеологічно-культурній сфері. Процес національного відродження. Труднощі розвитку культури. Освіта. Необхідність демократизації освіти. Закон України «Про освіту». Програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»). Розширення сфери вживання української мови. Навчальні заклади нового типу. Зміни в характері діяльності вищої школи. Художня творчість. Утвердження багатоманітності в літературно-мистецькому процесі. Релігійне життя в Україні.

ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ

Історія Стародавнього світу

Первісне суспільство. Поняття «Історія первісного суспільства». Хронологічні рамки. Загальна характеристика етапів розвитку. Різноманітність підходів до вивчення проблеми. Віки, періоди. Методологія предмета. Проблематика і специфіка предмета.

Зрілість первісного суспільства. Завершення процесу антропогенезу. Зміни в суспільній організації. Суперечливий характер процесу еволюції людини. Теорія моноцентризму та поліцентризму. Расогенез. Видова єдність людства. Стадія ранньопервісної общини, пізньопервісна община.

Виникнення землеробства і скотарства. Рівень соціальної організації праці. Зростання чисельності населення. Шлюб і сім'я. Духовна культура.

Суспільні поділи праці. Поява приватної власності, соціальна диференціація. Воєнна демократія. Організація системи влади. Головні ознаки і функції держави. Звичаєве право. Таємні союзи. Поглиблення нерівності. Сусідська община. Релігійні уявлення. Розвиток писемності. Племінні організації. Мовна ситуація.

Стародавній Схід. Значення історії Стародавнього Сходу в курсі загальної історії. Хронологічні рамки курсу. Джерела з історії Дворіччя. Повідомлення античних авторів. Клинописні документи. Пам'ятники матеріальної культури. Історіографія (В.Струве, Н.Д.Флітнер, С.Крамер та ін.)

Дворіччя. Шумери, аккадці. Розвиток господарства. Виникнення рабства. Поява перших держав (Киш, Ур, Урук). Міжусобиці.

Піднесення Вавилону. Хаммурапі. Об'єднання Дворіччя. Рабство, його види. Маравім і мушкену. Суперечки істориків щодо походження і становища мушкену. Розпад держави. Нашестя хеттів. Завоювання Вавилону касситами. Економічні і соціальні відносини. Зовнішня політика касситських царств.

Шумеро-вавилонська культура. Паквавилонізм. Поширення клинопису. Релігія. Міфи про створення світу. Жерці. Розвиток наукових знань. Школи. Народна творчість. Образотворче мистецтво. Архітектура. Вавилонська культура та сусідні народи.

Стародавня Індія. Джерельна база. Археологічні дослідження країни. Хронологія та періодизація староіндійської історії. Етногенез населення. Варни та касты. Особливості економічного розвитку. Матеріальна культура. Наукові знання, література. Театр. Музика. Мистецтво. Писемність. Освіта.

Стародавній Китай. Природа і населення. Розклад первісного ладу. Джерела. Перші держави Ся, Шан-Інь. Розвиток сільського господарства, ремесла. Державний устрій. Структура суспільства. Китай у період династії Чжоу. Держава Цінь. Династія Хань. Народні повстання в Китаї. Перехід до феодалізму. Культура Стародавнього Китаю.

Південно-Східна Азія і країни Індокитаю. Цейлон. Перші згадки про Цейлон. Розповідь про острів в «Рамаяні». Індійська іміграція в V ст. до н.е. Перші царі. Цейлонські хроніки V–VI ст. до н.е. Перші держави.

Розповсюдження на Цейлоні буддизму. Індуїзм. Політична історія стародавнього Цейлону (II ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Боротьба між тапілами і сінхалами. Господарство.

Індокитай. Період розвинутого неоліту (II тис. до н.е.). Заселення території. Археологічні та етнографічні дані про життя племен Індокитаю. Виникнення рабовласницьких держав. Племінні союзи-Ван-Ланг. Ау Лак. Походи китайських імператорів в Індокитай. Повстання проти китайців. Племінний союз племен лао. Шани, Таї, лао. Кхмерські держави південного Китаю. Фунань: розвиток економіки. Держава Срок-Кхмер. Тямпа на початку нашої ери. Зв'язок з Індією. Війни. Початок цивілізації.

Острівний світ. Малайя в III-I тис. до н.е. Зв'язок з Індією. Торгівля. Перші держави. Індонезія: переселення племен в Індонезію. Господарство і суспільний лад. Розселення племен. Виникнення рабства. Філіппіни.

Стародавній Схід: Корея і Японія. Вплив китайської цивілізації і державності. Корея – союзи племен і створення перших держав. Чосон. Племінні об'єднання. IV ст. до н.е. Виникнення держав. Господарство.

Японія. Неоліт на території Японії. Племена айни. Писемні джерела про виникнення держави. Релігія. Буддизм. Конфуціанство. Сітоїзм. Народні вірування.

Стародавня Греція. Пам'ятники культури. Формування рабовласницьких міст-держав. Джерела з історії. Античний поліс.

Спарта. Джерела. Держава у VIII-VI ст. до н.е. Особливості розвитку у VI-V ст. до н.е. Станова структура, побут, державний устрій.

Аттіка у VIII-VI ст. до н.е. Особливості розвитку. Афіни. Ремісничо-аграрні відносини, зростання торгово-ремісничої верстви. Реформи Солона. Тиранія. Законодавство Клісфена. Греко-перські війни. Грецька рабовласницька демократія. Реформи Ефільта. Перікл і розвиток афінської демократії. Соціальна політика. Зовнішня політика. Відмінності Афінської держави від Пелопонеського союзу. Обмеженість Афінської демократії. Причини її занепаду.

Римська держава. Джерела. Пам'ятники матеріальної культури. Легенди. Римські літописи. Історіографія. Ціцерон, Цезар, Саллюстій, Діозор Сицилійський.

Римська община в ранньореспубліканський період. Боротьба патриціїв і плебеїв. Економічні і політичні причини. «Закони XII таблиць». Нобілітет, вертництво, плебс. Державний лад ранньої республіки. Коміції. Магістратури. Сенат. Армія.

Завоювання Римом Італії. Римо-італійська конфедерація. Перехід до класичного рабства. Війни в період Римської республіки. Криза республіканського ладу.

Римська імперія. Принципат. Август та його правління. Рання імперія в I-II ст. до н.е. Система принципату. Рабовласництво. Завоювання. Криза господарства у II ст. до н.е. Фінансова криза. Народні рухи.

Перші етапи становлення християнства.

Пізня імперія. Діоклетіан, створення системи домінанту. Правління Костянтина. Економічне становище у IV ст. і першій половині V ст. Криза рабовласництва і елементи

феодалізму. Вторгнення варварів. Переселення народів, утворення «Варварських держав». Падіння імперії. Культура епохи імперії. Система виховання і освіти. Релігія. Наука. Римське право. Література. Значення культурної спадщини Риму.

Історія середніх віків. Виникнення Франкської держави. Монархія Каролінгів. Процеси централізації в країнах Європи XI-XV ст. Столітня війна. Представницько-станові органи влади. Соціальні і релігійні рухи. Національно-визвольні війни. Італійські війни. Нідерландська революція. Реформація і контрреформація.

Передумови Великих географічних відкриттів, португальські відкриття XV ст. Відкриття Америки. «Поділ світу» між португальцями і іспанцями. Плавання Васко да Гами. Колоніальні захоплення португальців. Походження назви «Америка». Магеллан і перше кругосвітнє плавання. Іспанські конкістадори. Завоювання Мексики та Перу.

Англійські, голландські і французькі колоніальні захоплення в кінці XV-першій половині XVII ст. російські географічні відкриття на півночі і сході Європи і Азії. Наслідки географічних відкриттів для Західної Європи. Розкрийте становлення стародавніх цивілізацій Центральної і Північної Америки. Народи Майя – писемність, рабовласництво, розвиток сільського господарства, ремесла: будівництво, архітектура, мистецтво. Суспільно-політичний лад. Завоювання ацтеків, розселення, підкорення інших народів, розвиток господарства, іригаційні системи, ремесла-будівництво, ткацтво, зброярство. Інкі: розширення території, управління іншими народами, спорудження храмів. Суспільно-політичний устрій. Європейські завоювання та занепад американських цивілізацій.

Нова і новітня історія країн Європи та Північної Америки. Розвиток колоніальної системи, первинне нагромадження капіталу. Зростання третього стану. Особливості Нідерландської революції та її наслідки. Англійська революція середини XVII ст. Громадянська війна та становлення республіки. Протекторат О.Кромвеля. Розширення колоніальних територій. Війни. Діяльність парламенту, його політичний склад.

Англійська революція середини XVII ст. Реставрація Стюартів. Спроби відновлення католицизму. Небезпека нової громадянської війни. Встановлення конституційної монархії. Стабілізація державного ладу.

Велика Французька революція (1789–1794 рр.).

Скликання Генеральних штатів. Національні збори. Падіння Бастилії. „Декларація прав людини і громадянина». Страта короля, основні політичні партії в період революції. Реформи. Крах республіки. Європейські коаліції в боротьбі проти республіки.

Повалення монархії і встановлення республіки. Якобінська диктатура. Боротьба всередині якобінського блоку. Масове невдоволення терористичним режимом. Криза і крах якобінської диктатури. Низхідна лінія революції. Термідоріанська реакція.

Особливості революцій в Європі в середині XIX ст.: мета, основні політичні сили в боротьбі за владу. Розгортання революційної боротьби. Наслідки революцій. Революція в Австро-Угорщині і українські землі.

Війна за незалежність і утворення США.

Англійські колонії у Північній Америці. Їх соціально-економічний розвиток і політичний лад. Європейці, індіанці, негри. Торгівля рабами. Формування національної свідомості американців. Американське Просвітництво. Причини суперечностей між колоніями та метрополією. Патріоти і лоялісти.

Початок збройної боротьби. Декларація незалежності. Демократичний характер перетворень в економічній, соціальній, і політичній сферах у ході революції. Формування конфедерації. Воєнні дії в 1775-1778 рр. Дж.Вашингтон. Міжнародне становище штатів і союз з Францією. Версальський мир і визнання незалежності США. Конституція 1787 р. Білль про права. Характер, особливості і підсумки першої американської революції.

Міжнародне становище напередодні Першої світової війни. Народні рухи і революції. Характер, причини Першої світової війни, її головні етапи, підсумки та наслідки. Паризька мирна конференція: склад, результати діяльності. Мирні договори з переможеними країнами. Версальсько-Вашингтонська система. Економічний, соціальний, політичний розвиток світу у

20-ті – 30-ті роки XX ст. Світова криза, виникнення фашизму, нацизм, тоталітаризм. Радянський Союз і капіталістичні країни. Діяльність Ліги Націй. Причини Другої світової війни, її хід і наслідки.

Тоталітаризм – феномен XX ст. Види тоталітаризму. Ознаки тоталітаризму: диктатура, терор, тотальний контроль над суспільним життям, особистістю, творчістю, одержання власності, культ особи вождя, антилібералізм, антидемократизм, месіанство, матеріальна і духовна автархія, самоізоляція тощо. Утворення вогнища війни на Далекому Сході. Крах Вашингтонської системи. Японська агресія проти Китаю.

Утворення головного вогнища війни. Реалізація німецькою дипломатією планів ліквідації Версальського договору. Перехід фашистських держав до відкритої агресії. Політика «невтручання» Англії, Франції, США. Початок німецько-радянського зближення. Пакт Молотова-Ріббентропа. Початок Другої світової війни. Напад нацистської Німеччини на Польщу. Радянсько-фінська війна. Вступ Червоної армії в Західну Україну, Західну Білорусь. Включення до СРСР Північної Буковини, Бессарабії, республік Балтії.

Фашистські загарбання на Заході. Напад Німеччини на СРСР. Створення антигітлерівської коаліції. Рух Опору в окупованих країнах. Воєнні дії в басейні Тихого океану. Докорінний перелом у ході війни, початок кризи фашистського блоку. Відкриття другого фронту в Європі. Визволення європейських територій від нацистської Німеччини. Капітуляція Японії. Підсумки і наслідки Другої світової війни.

Основні дихотомії світу після Другої світової війни: тоталітаризм і демократія, капіталізм і соціалізм, пацифізм і війна, націоналізм та інтернаціоналізм. Розвиток соціалістичних країн у другій половині 80-х років XX ст. Ознаки занепаду. „Оксамитові” революції у 1989-1990 рр. в країнах Центральної, Південно-Східної Європи, їх наслідки. Розвиток ринкових відносин, стан промисловості, сільського господарства, фінансовий стан. Участь країн у політичному житті світу. Постсоціалістичні країни і їх взаємовідносини з НАТО та Європейським Союзом. Взаємовідносини України з постсоціалістичними державами у кінці XX ст. – початку XXI ст.

Глобальні проблеми світу: особливості на рубежі XX–XXI ст. Роль урядів країн світу в розв’язанні глобальних проблем. Розширення впливу глобалізації на розвиток країн світу. Найрозвинутіші капіталістичні світу і навколишній світ. „Вісімка». Питання інтеграції культури в період глобалізації.

Політичний, економічний, соціальний розвиток у другій половині XX ст. Досягнення у науці, освіті, медицині. Розвиток культури і мистецтва. Глобальні проблеми світу кінця XX – XXI ст., політичні і економічні виклики XXI ст. та участь країн світу у їх розв’язанні. Розширення впливу глобалізації на розвиток країн світу. Найрозвинутіші країни Західної Європи та Північної Америки. Міжнародні відносини.

Історія слов’янських народів. Територія розселення слов’ян та її історико-географічний окрес. Суспільно-економічний лад південних і західних слов’ян. Союз семи слов’янських племен. Князівство Само. Політичні союзи полабських та приморських слов’ян. Соціально-економічні передумови утворення Великоморавської держави та Древньпольської держави.

Економічний і політичний розвиток Чехії і Словаччини. Зародження політичних партій і національне питання. Політичні рухи, утворення партій, соціально-економічні відносини в західних польських землях і Галичині. Політика онімеччення. Соціально-економічний розвиток Хорватії і Словенії. Політичні рухи, утворення політичних партій, національна боротьба. Відродження Болгарської держави. Тирновська Конституція. Воз’єднання Південної і Північної Болгарії. Економіка Болгарії, протекціонізм.

Погіршення політичного клімату Польщі з 1987 р. Введення інституту президентства. Еволюція політичних структур. Президентські вибори 1990 р. Реформування економіки країни. Демократизація всіх сфер суспільного життя. Президентські вибори 1995 р. Польсько-українські відносини на сучасному етапі. Активізація опозиції та внутрішньополітичне життя у Чехословаччині 1988-1989 рр. Відмова КПЧ від монополії на владу. Обрання В.Гавела

президентом Чехословаччини. Парламентські вибори 1992 р. Припинення федерації. Взаємини України з Чеською Республікою і Словацькою Республікою. Політичні та соціально-економічні зміни у Болгарії кінця 80-х років. Союз демократичних сил. Перші та другі президентські вибори. Нестабільність економіки постсоціалістичної Болгарії.

Конституція Югославії 1989 р. Конфлікт між Сербією і Словенією. Формування нових партій і альтернативних організацій. Міжреспубліканські протиріччя середини 1991 р. Етнічно-релігійна війна у Боснії і Герцеговині. Події у Косово. Міжнародне посередництво у врегулюванні конфліктів на Балканах. Розвиток відносин України з країнами колишньої Югославії.

Розвиток ринкових відносин, стан промисловості, сільського господарства, фінансовий стан. Участь країн у політичному житті світу, взаємовідносини з НАТО та Європейським Союзом.

Історія країн Азії, Африки і Латинської Америки. Країни Сходу в спектрі геополітичних інтересів країн Заходу. Реакція традиційного Сходу на колоніалізм: національно-визвольна боротьба і вестернізація (на прикладі Китаю та Туреччини).

Держави Азії та Африки у «холодній війні»: в'єтнамська та корейська війни. Близькосхідне питання. 1960 р. – рік визволення Африки.

Країни Сходу в останній чверті XX ст.: проблеми соціально-економічного та політичного розвитку. Конвергенція економіки (на прикладі Китайської Народної Республіки, В'єтнаму, Лаосу, Камбоджі).

Криза секулярного націоналізму на Сході (на прикладі Іранської революції 1978-1979 рр.) Ісламський фундаменталізм.

АРХЕОЛОГІЯ

Основи археології. Види археологічних джерел (знахідки, споруди, відклади, культурний шар, пам'ятки), їх визначення, характеристика, інформаційні можливості. Археологічні пам'ятки: стоянки, поселення, городища, поховання, скарби.

Археологічна періодизація і хронологія.

Палеоліт та мезоліт. Початки вивчення палеоліту в Європі та в Україні. Періодизація і хронологія палеоліту. Вузлові проблеми походження людини і формування людського суспільства. Антропогенез. Ранні люди: гомо габіліс (*Homo habilis*), гомо еректус (*Homo erectus*), неандерталець.

Ранній палеоліт. Ашельська епоха. Мустьєрська епоха. Дослідження пам'яток раннього палеоліту в Європі і в Україні (Королево, Молодова, Старосілля). Природні умови. Матеріальна культура. Добування їжі та боротьба за виживання.

Пізній палеоліт. Природні умови. Характеристика пізньопалеолітичних пам'яток України. Матеріальна культура людини пізнього палеоліту (житла, знаряддя праці, прикраси). Кліматичні умови. Господарство та побут. Поховання. Особливості фінальнопалеолітичної епохи.

Мезолітична епоха. Кліматичні зміни і їх вплив на господарство населення. Стоянки і могильники. Матеріальна культура людини мезолітичної епохи. Господарство та побут. Археологічні культури мезоліту України.

Неоліт. Важливі перетворення в господарській діяльності людини. Становлення відтворюючих форм господарства. Поява нових прийомів у техніці виготовлення знарядь праці: розпилювання, шліфування каменю, свердлення, поява глиняного посуду. Пам'ятки культури прийшлих землеробсько-скотарських племен (культура лінійно-стрічкової кераміки).

Енеоліт. Загальна характеристика мідного віку (енеоліту). Інновації: обробка металів, поселення-гіганти, кургани, мегалітичні споруди, колесо. Трипільська культура. Поселення, поховальні пам'ятки. Побут і матеріальна культура. Господарство. Суспільний устрій. Духовна культура.

Залізний вік. Ранній залізний вік. Розвиток металургії. Зміни у господарстві населення та структурі суспільств. Періодизація. Передскіфський період. Населення Лісостепу України за

кіммерійської доби. Скіфія. Види пам'яток. Поховальні пам'ятки, городища, поселення. Матеріальна культура населення. Соціально-економічний розвиток. Сарматський період.

Античні міста-держави Північного Причорномор'я. Початок планомірних археологічних розкопок Ольвії Б. В. Фармаковським. Внесок в дослідження Ольвії С. Д. Крижицького. Дослідження забудови навколо центральної міської площі. Священні ділянки. Розкопки храмів. Житла і господарські будівлі міських жителів. Матеріальна культура. Свідчення археологічних джерел про розвиток ремесла і торгівлі. Епіграфічні пам'ятки. Знахідки, пов'язані з релігійними віруваннями населення.

Черняхівська культура пізнього римського часу і її значення у вивченні етногенезу слов'ян. Загальна характеристика поселень і могильників. Характеристика житл і господарських споруд, основних категорій знахідок. Господарство населення черняхівської культури. Торгові і культурні контакти з античним світом. Причини занепаду черняхівської культури.

Слов'янські археологічні культури V–VII ст.: празька, пенківська, колочинська. Історія досліджень. Внесок археологів С. С. Гамченка, Ю. В. Кухаренка, Д. Т. Березовця, В. Д. Барана, О. П. Приходнюка. Ареали поширення ранньослов'янських культур. Поселення і поховання. Житлове будівництво. Матеріальна культура.

Археологічні дослідження культурних нашарувань і споруд X–XIII ст. у містах Києві, Чернігові, Переяславі, Володимирі, Галичі. Розкопки «малих міст» Білгорода, Воїня, Родня, Любеча, Дорогобужа, Звенигорода та інших. Історична топографія міст XII–XIII ст. Планування та забудова. Оборонні споруди, житлові будівлі, господарські та гідротехнічні споруди. Соціальна структура населення міст за археологічними джерелами. Монументальне будівництво (оборонні об'єкти і культові споруди), пам'ятки писемності, знайдені археологами.

Середньовічна археологія Європи. Скандинавські археологічні пам'ятки оборонної архітектури (укріплення міст, фортеці, замки). Планування і оборонні споруди міст (Бірка, Швеція; Хедебю, Данія; Вісбю на острові Готланд). Круглі фортеці (Аггерсборг, Треллеборг, Данія). Укріплення типу «пагорб з баштою і двір» (motte and bailey).

Ранньосередньовічні поховання в човнах, досліджені у Західній Європі (Саттон Ху, Гокстад, Усеберг). Характеристика човнів, поховальний інвентар. Реконструкція поховального обряду.

Меч у середньовіччі як показник рівня розвитку військової справи і соціальної стратифікації суспільства. Конструкція, технологія виготовлення окремих частин, типологія мечів.

Археологія козацької доби. Основні види археологічних пам'яток козацької доби: поселення (села, хутори, зимівники, міста, замки), Січі, могильники, місця визначних битв. Археологічні дослідження культурних нашарувань і споруд XV–XVIII ст. у містах Києві, Черкасах, Кам'янці-Подільському, Луцьку, Острозі та інших. Основні категорії знахідок: знаряддя праці, предмети побуту, прикраси, зброя, спорядження воїна і верхового коня. Свідчення археологічних джерел про розвиток ремесла і торгівлі.

Оборонні споруди козацької доби в Україні: фортеці, замки, Запорозькі Січі. Фортеця в Кам'янці-Подільському. Монастир-фортеця в Межиріччі поблизу Острога. Муровані замки в Меджибожі, Старокостянтиніві, Бережанах, Збаражі, Острозі, Дубно, Клевани. Археологічні дослідження Запорозьких Січей.

Археологічні дослідження місць визначних битв на прикладі розкопок на полі Берестецької битви під керівництвом І. К. Свешнікова. Загальна характеристика пам'ятки. Історія досліджень. Поле Берестецької битви – комплексна пам'ятка (історії, архітектури, археології). Основні підсумки археологічних досліджень. Експонування знахідок з поля Берестецької битви в музеях.

Методика археологічних досліджень. Етапи археологічного дослідження – польовий, камерально-лабораторний, кабінетний. Методи досліджень які використовують археологи на кожному з етапів.

Завдання розвідок і підготовка до них. Використання писемних джерел, топографічних карт, аерофотозйомки. Огляд місцевості, виявлення археологічних пам'яток. Виготовлення плану і опису археологічної пам'ятки. Документація розвідок.

Дослідження культурного шару і об'єктів. Культурний шар як специфічний об'єкт досліджень на поселеннях і городищах. Вибір місця для археологічного розкопу, поділ його на квадрати, фіксація глибин у розкопі. Особливості розкопок городищ. Археологічна стратиграфія. Стратиграфічні яруси. Виявлення об'єктів. Відносне датування знахідок і об'єктів. Відкриті та закриті археологічні комплекси. Реєстрація споруд і облік знахідок. Польова документація: щоденник, інвентарний опис, креслення, світлини. Коло питань, які вивчають за матеріалами, здобутими в ході розкопок поселень.

Розкопки поховань. Виявлення плям могильних ям, речей і споруд. Відкриття могильних ям. Фіксація форми могильних ям. Земляні склепи, підбої. Прийоми дослідження могильних ям. Розчистка скелета. Фіксація трупоспалення. Різновиди прийомів розкопок курганів. Обмір кургану. Розкопки насипу і рівчака. Впускні поховання. Коло питань, які вивчають за матеріалами, здобутими в ході розкопок поховань.

Систематизація, класифікація і типологія знахідок. Використання математичних методів. Статистичний метод. Картографічний і планіграфічний методи.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ

Рівень професійної компетентності вступників оцінюється за 200-бальною шкалою:

I рівень – початковий Неправильні, фрагментарні відповіді, що демонструють незрозуміння суті програмового матеріалу в цілому, не володіння спеціальною термінологією.

II рівень – середній. Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.

III рівень – достатній. Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.

IV рівень – високий. Передбачає глибокі знання з фахових дисциплін; ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію. Відповідь вступника свідчить про його вміння адекватно оцінити власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні ситуації тощо.

Критерії оцінювання	Шкала оцінювання	Національна шкала оцінювання
Неправильні, фрагментарні відповіді, що демонструють незрозуміння суті програмового матеріалу в цілому, не володіння спеціальною термінологією.	0-99	Незадовільно
Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.	100-149	Задовільно
Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.	150-179	Добре
Передбачає глибокі знання з фахових дисциплін; ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію. Відповідь вступника свідчить про його вміння адекватно оцінити власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні ситуації тощо.	180-200	Відмінно

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Література з історії України

1. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 592 с. 48 с. іл. – (Україна. Нариси історії).
2. Горелов М.Є., Моця О.П., Рафальський О.О. Цивілізаційна історія України. (Нариси). Київ: ТОВ УВПК «ЕксОб». 2006. 632 с.
3. Гуржій О. Наддніпрянська Україна та зарубіжний світ у соціально-економічних вимірах XVII–XVIII ст. Історичні нариси / Відп. ред. В. А. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Інститут історії України. 2022. 296 с.
4. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є. та ін. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика. 2021. 544 с. 96 с. іл. – (Україна. Нариси історії)
5. Скељчик С. Український досвід Другої світової війни. Київ: Медуза. 2020. 272 с.
6. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 620 с. 124 с. іл. – (Україна. Нариси історії).
7. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2006. Т. 1. 800 с.: іл.
8. Історія українського козацтва: Нариси: У 2 т. / Редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2007. Т. 2. 724 с.: іл.
9. Історія Української держави: Гетьманат ранньомодерної доби / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Арії. 2018. 720 с.
10. Климовський С., Сварник І., Войтович Л., Ващук Д., Блануца А., Черкас Б. Україна: литовська доба 1320–1569. Вид. 2-ге, переробл. / відп. ред. Ю. Ференцева. Київ: ТОВ «Балтія-Друк». 2017. 176 с.
11. Коляда І., Малько В. Україна у Першій світовій війні. Київ: Фоліо. 2021. 128 с.
12. Котляр М. Данило Галицький: Біографічний нарис / Сер. «Особистість і доба». Київ: Альтернативи. 2002. 328 с.
13. Лицарі Дикого Поля. Плугом і мушкетом: Український шлях до Чорного моря / Упоряд. К. Галушко. Авт. кол.: О. Бачинська, Т. Вінцовський, В. Грибовський, Н. Діанова та ін. Харків. 2016. 352 с.
14. Патриляк І. Визвольна боротьба ОУН й УПА (1939-1960 рр.). Київ: ВД АДЕФ-Україна. 2020. 712с. 64 с. ілл.
15. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Ключко. Харків: Клуб сімейного дозвілля. 2016. 496 с.
16. Реєнт О. Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. Історичні нариси. Друге видання / Упор. О Реєнт. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо». 2020. 784 с.
17. Русь «після Русі». Між короною і булавою. Українські землі від королівства Русі до Війська Запорозького / Авт. кол.: В. М. Горобець, М. М. Волощук, А. Г. Плахонін, Б. В. Черкас, К. Ю. Галушко. Харків. 2016. 352 с. (Історія без цензури).
18. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648–1676 рр.). Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2009. 447 с.
19. Таїрова-Яковлева Т. Коліївщина: великі ілюзії. Київ: ТОВ «Видавництво «Кліо». 2019. 256 с.
20. Таїрова-Яковлева Т. Мазепа. Харків: Фоліо. 2018. 313 с.
21. Україна і Литва в XIV–XVI століттях. Політико-правові та соціально-економічні аспекти / Відп. ред. Смолій В. А. Авт. кол.: Берковський В. Г., Блануца А. В., Ващук Д. П., Гурбик А. О., Черкас Б. В. [НАН України. Інститут історії України]. Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня». 2011. 256 с.

22. Україна крізь вік: в 15 т. Т. 5: Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь / За заг. ред. В. Смолія. НАН України, Ін-т історії України: [б.в.]. Київ: Альтернативи. 1998. 335 с.
23. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 4: Толочко О. П., Толочко П. П. Київська Русь / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут археології, Інститут історії України. Київ: Альтернативи. 1998. 352 с.
24. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 9: Сарбей В. Г. Національне відродження України / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи. 1999. 336 с.
25. Україна крізь віки. У 15-ти тт. Т. 8: Гуржій О. І., Чухліб Т. В. Гетьманська Україна / За заг. ред. В. Смолія. НАН України. Інститут історії України. Київ: Альтернативи. 1999. 304 с.
26. Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500–1700-х років / Відп. ред. В. Смолій. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2017. 274 с.
27. Чухліб Т. Магнат, Козак і Гайдамака. Боротьба Русі-України за владу з Короною Польською (1569–1769 рр.). Київ. 2018. 268 с.
28. Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: доба модернізації / Відп. ред. В. Смолій. НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 706 с. 136 с. іл. – (Україна. Нариси історії)
29. Шандра В., Аркуша О. Україна в ХІХ столітті: людність та імперії / НАН України. Інститут історії України. Київ: Академперіодика, 2022. 436 с. 96 с. іл. – (Україна. Нариси історії)
30. Яковенко Н. М. Дзеркала ідентичності = Mirrors of Identity : дослідж. з історії уявлень та ідей в Україні ХVІ - початку ХVІІІ ст. Київ: Laugus, 2012. 470 с. : іл. – (Золоті ворота ; вип. 2).
31. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. Київ: Критика. 2006. 584 с: іл.

Література з всесвітньої історії

1. Акунін О.С. Нова історія країн Західної Європи та Північної Америки (1492-1918 рр.): Хронологія подій. Навч. посібник. Миколаїв. ТОВ «Фірма «Іліон». 2013. 575 с.
2. Баженов О.Л. БІ6 Історія первісного суспільства: навчально-методичний посібник для студентів історичного факультету денної форми навчання. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В. 2014. 296 с.
3. Балух В. Історія античної цивілізації. В 3-х томах Т.1 Стародавня Греція. Київ, 2016
4. Балух В. Історія античної цивілізації. В 3-х томах Т.2 Стародавній Рим. Київ, 2016
5. Балух В., Коцур В. Історія середніх віків: У 2-х т. Т. 1. Раннє Середньовіччя: курс лекцій. ернівці: ТОВ «Видавництво Наші книги». 2010. 496 с.
6. Балух В.О. Історія античної цивілізації: у 3 т.: підруч. для студ. ВНЗ. Т. 2. Стародавній Рим / літ. ред. К.О. Міщенко. 2-ге вид., стер. Чернівці: Наші книги. 2016. 848 с.
7. Балух В.О. Історія античної цивілізації: у 3 т.: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Т. 1. Стародавня Греція / літ. ред. К.О. Міщенко. 2-ге вид., стер. Чернівці: Наші книги. 2016. 656 с.
8. Балух В.О. Історія античної цивілізації: у 3 т.: підруч. для студ. ВНЗ. Т. 3. Практикум / літ. ред. К.О. Міщенко. 2-ге вид. Чернівці: Наші книги. 2016. 544 с.
9. Балух В.О. Коцур В.П. Історія середніх віків. Том 2. Високе і пізнє середньовіччя. Чернівці: ТОВ «Видавництво Наші книги». 2011. 616 с.
10. Балух В.О., Коцур В.П. Культура Античності: підруч. для студ. ВНЗ. 2-ге вид., стер. Чернівці: Наші книги. 2016. 632 с
11. Баран З., Кипаренко Г., Мовчан С., Швагуляк М. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки. 1918–1945 рр. / За ред. М. Швагуляка. Львів. 2005
12. Боровець І. Нова історія країн Європи та Америки 1870-1918 рр. Міжнародні відносини. Практикум. Кам'янець-Подільський: Медобори. 2006. 214 с.
13. Войтович Л.В., Козак Н.Б., Овсінський Ю.В., Чорний М.І. Medium aevum: середні віки. Підручник з історії середніх віків для історичних факультетів університетів. Львів: Тріада плюс, 2010. 511 с.

14. Газін В. П. Всесвітня історія XX ст.: Навч. посіб. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2004. 156 с.
15. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки 1918–1945 рр. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Видання 2-е , доповнене, перероблене. Київ: Видавничий Дім«Слово». 2008. 472 с.
16. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002 роки): Навч. посібник. Київ. Либідь. 2004. 624 с.
17. Голованов С.О. Історія стародавнього світу: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. істор. спец. Т. 1. Всесвітня історія: в 5 т. Київ. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. 2016. 472 с.
18. Головченко В.І., Рубель В.А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.): [Навч. посіб.]. Київ. Либідь. 2010. 520 с.
19. Гон М. Історія Азії другої половини XX ст. Рівне. 2002.
20. Гончар Б.М., Машевський О.П., Папенко Н.С., Городня Н.Д., Іванов О.Ф. [та ін.] Нова історія країн Західної Європи й Північної Америки. XVII - 60-ті р. XIX ст.: Підручник для студентів вищ. навч. закладів. Київ. КНУ ім. Тараса Шевченка. 2013. 735 с.
21. Д'ячков С. В., Лиман С. І., Сорочан С. Б. Історія середніх віків: Навчально-методичний посібник. Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2006. 128 с
22. Єлавіч Барбара, Історія Балкан. XVIII і XIX століття, переклав з англійської Ростислав Семків, Том 1, Київ: Свенас. 2003. 512 с., карти + ілюстрації.
23. Єлавіч Барбара, Історія Балкан. XX століття, переклав з англійської Ростислав Семків, Том 2, Київ: Свенас 2004. 600 с., карти + ілюстрації.
24. Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-1945 рр.). Київ. 2001.
25. Історія країн Західної Європи та Північної Америки нового часу (XIX – початок XX століть): навч. посібник / за ред. Б. В. Сипко. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 2020. 456 с.
26. Історія країн Латинської Америки. Острівні країни Карибського басейну. Гайана, Сурінам, Гвіана: навч. пос. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. 2022. 192 с
27. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-початку XXI століть: навч. посіб. / за ред. Ю. А. Горбаня. 4-те вид., переробл. і допов. Київ: Знання. 2012. 438 с.
28. Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV-початку XXI століть: навч. посіб. / за ред. Ю. А. Горбаня. 4-те вид., переробл. і допов. Київ. Знання. 2012. 438 с.
29. Качараба С., Сіромський Р. Історія Західної Європи та Америки др. пол. XX – поч. XXI ст.: практикум. Львів. 2015.
30. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки: навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. Київ. Либідь. 2002. 168 с.
31. Козицький А. Новітня історія країн Азії і Африки. Львів. 2000.
32. Колоніалізм в історії країн Сходу (Актуальні проблеми вивчення): Навчально-методичний посібник / Упор. О. Ковальков. Кіровоград. 2014.
33. Коцур В., Балух В. Історія середніх віків. У 2 томах. Том 1. Високе і пізнє середньовіччя. Київ. 2011.
34. Коцур В., Балух В. Історія середніх віків. У 2 томах. Том 1. Раннє Середньовіччя. Київ. 2010.
35. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Підруч. для студ. іст. спец. вищ. навч. закл. Київ. Либідь. 2009. 592 с.
36. Крижановська О.О., Крижановський О.П. Історія середніх віків: Вступ до історії західноєвропейського Середньовіччя. Курс лекцій. Київ: Либідь. 2004. 368 с.
37. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2013): навч. посіб. для студентів ВНЗ / О. П. Іваницька; Вінниц. держ. пед. ун-т ім. Михайла Коцюбинського. Київ: Слово. 2014. 1052 с.
38. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. - початок XXI ст.) [Текст]: навч. посіб. для студентів ВНЗ / [Баран З. А. та ін.]; за ред. Михайла Швагуляка. Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. 2-ге вид., перероб. і допов. Львів: Тріада плюс. 2015. 705 с.

39. Огорокова В. В. Новітня історія країн Азії, Африки та Латинської Америки (з 1945 року): навчальний посібник (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта «Історія»). Одеса: Ун-т Ушинського. 2022. 238 с.
40. Орлова Т. Всесвітня історія. Історія цивілізацій. Київ. 2012.
41. Поп Ю. І. Нова історія країн Азії та Африки (XVI – поч. XX ст.). Київ. 2012.
42. Постоловський Р., Троян С., Федорак В. Світ на зламі епох: історія кінця XIX – середини XX ст. Київ. 2000.
43. Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.). Київ. 2007.
44. Сергійчук І.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кін. XX ст.). Суми. 2002.
45. Удич З. Історія стародавнього світу у схемах і таблицях. Київ. Мандрівець. 2009.
46. Шауренко А., Барвінок О. Історія первісного суспільства. Київ : Видавничий дім «Кондор». 2022. 192.
47. Шейко В., Кушнарєнко Н. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. Київ. 2002.
48. Язьков Е.Ф. Новітня історія країн Європи та Америки (1918-1945 рр.). Київ. 2000.
49. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян у XX ст. Київ. 2000.
50. Яровий В.І. Історія південних і західних слов'ян до XX ст. Київ. 2001.
51. Яровий В.І. Новітня історія Центральноєвропейських та Балканських країн XX століття Київ. 2005.

Література з археології

1. Абашина Н. С., Козак Д. Н., Синиця Є. В., Терпиловський Р. В. Давні слов'яни. Археологія та історія. Навчальний посібник. Київ: «Стародавній світ». 2012.
2. Андрощук Ф. Мечи викінгов. Київ: Видавничий дім «Простір». 2013.
3. Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. / Д. Я. Телегін, І. С. Винокур, О. М. Титова, І. К. Свешніков та ін. Навч. посібник. Київ: ІЗМН. 1997.
4. Археологія України: Курс лекцій: Навч. посібник / Авт.: Л. Л. Залізняк, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.; за ред. Л. Л. Залізняка. Київ: Либідь. 2005.
5. Баран В. Д. Давні слов'яни / Україна крізь іки. Київ. 1998. Т. 3.
6. Бунятян К. П. Давнє населення України: Навч. посібник. Київ: Либідь. 1999.
7. Винокур І. С., Телегін Д. Я. Археологія України: Підручник для студентів історичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан. 2004.
8. Етнічна та етнокультурна історія України: у 3 т. Київ: Наукова думка, Т. 1. Кн. 2. Київ. 2005.
9. Залізняк Л. Первісна історія України. Київ: Вища шк. 1999.
10. Колеснікова В. А. Вікентій (Чеслав) Хвойка. Сторінки наукової біографії. Київ. 2007.
11. Крижицкий С. Д., Зубар В. М., Русява А. Е. Античні міста-держави Північного Причорномор'я / Україна крізь віки: в 15 т. Т. 2. Київ. 1998.
12. Мезенцева Г. Дослідники археології України. Чернігів: Сіверянська думка. 1997.
13. Методика полевых археологических исследований / Отв. Редактор Д. Б. Шелов. Ленинград: «Наука». 1989.
14. Свешніков І. К. Битва під Берестечком. Львів: Слово. 1992.
15. Сегеда С. Антропологія. Київ: Либідь. 2009.
16. Ситник О. Культурна антропологія: походження людини і суспільства. Навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки. 2012.
17. Словник-довідник з археології / Ред., укладач та керівник авторського колективу Н. О. Гаврилюк. Київ. 1996.
18. Чмыхов Н. А., Шилов Ю. А., Корниенко П. Л. Методические рекомендации по исследованию курганных памятников. Киев: КГУ. 1986.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС

1. URL: <http://history.org.ua> – сайт Інституту історії України
2. URL: <http://kozakbiblio.web-box.ru/audit.html/kozactvo-v-minulomu/chuhlb-taras-vasilovich-kultura-vjskovogo> // Чухліб Т. Козацька бібліотека
3. URL: www.memory.gov.ua/ - офіційний сайт Українського інституту національної пам'яті

Навчально-методичне видання

Укладачі:

Постоловський Р.М., кандидат історичних наук, професор, ректор РДГУ

Галуха Л.Ю., кандидат історичних наук, професор кафедри історії України

Давидюк Р.П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України

Пальчевський Р.С., кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри історії України

Шеретюк В.М., кандидат історичних наук, професор кафедри історії України, декан
Факультету історії, політології та міжнародних відносин

Програма фахового випробування зі спеціальності 032 «Історія та археологія» для вступників на навчання для здобуття ступеня магістра на основі НРК6, НРК7 / Розробники: Постоловський Р.М., Галуха Л. Ю., Давидюк Р. П, Пальчевський Р.С., Шеретюк В. М. Рівне: РДГУ, 2023. 30 с.

Рецензенти:

Жилюк С.І., д.і.н., професор, Національний університет «Острозька академія».

Шеретюк Р.М., д.і.н., професор, Рівненський державний гуманітарний університет

Схвалено Радою факультету історії, політології та міжнародних відносин

Рівне: РДГУ, 2023.

